

Imam og Korans vers

Skal koranens vers afgøre forholdet mellem mænd og kvinder i Danmark i år 2008? Vil unge danskere med muslimsk baggrund hellere følge imamen i deres lokale moske end de danske love? Religiøs autoritet og særligt de unge muslimers forhold til religionen er kommet i centrum af den danske integrationsdebat, ikke mindst blandt kritikere af indvandring fra muslimske lande. Men i virkeligheden er de unge muslimer ikke så forskellige fra unge danskere med kristen baggrund, fortæller forsker fra Aarhus Universitet.

הבמה הבנבנא

* Når unge muslimer skal træffe beslutninger om deres liv, deres påklædning og livsvaner, bruger mange religionen. Koranen og beretningerne om Muhammeds liv, de såkaldte haditsamlinger, indeholder anvisninger på, hvordan en god muslim skal leve: Hvordan skal man optræde over for andre mennesker, hvordan skal man pleje sig selv og sin krop, hvad må man spise og drikke? Og må man fortælle vittigheder om islam?

Jagten på religiøse svar er dog langt fra et støvet og gammeldags foretagende med næsen begravet i tykke bøger. Den foregår nemlig på nettet. Her udfolder unge muslimer deres lyst til at diskutere og tolke på de religiøse spørgsmål i diverse muslimske diskussionsfora og chatsteder. Det fortæller Lene Kühle fra det teologiske fakultet på Aarhus Universitet.

På nettet diskuterer de unge muslimer, hvad man må og ikke må ifølge islam. Samtidig byder nettet på massevis af såkaldte fatwaer. Det er islamiske skriftkloges fortolkninger af den religiøse lov. I et klart sprog udlægger de læren af de mere end 1400 år gamle skriftsteder, som ikke altid er gennemskuelige for den uuddannede læser.

"De unge muslimer søger råd hos forskellige muslimske lærde. Det foregår på den måde, at man stiller et spørgsmål til en muslimsk lærer, der så giver et svar – udsteder en fatwa," fortæller Lene Kühle.

Det tegner et billede af en generation af unge muslimer, der har et meget anderledes forhold til religiøs autoritet end unge med etnisk dansk baggrund. Men måske er det tid til en kritisk afprøvning af forestillingen om, at unge muslimer er autoritetstro i forhold til imamer og andre religiøse autoriteter?

Ifølge Lene Kühle er unge muslimer nemlig mere selektive og selvstændige, end man tror. Hun har arbejdet med religionsforskning og skal sammen med nogle kollegaer til at gå i gang med et forskningsprojekt, der omhandler autoritet og religion.

DE UNGE FORTOLKER SELV

Lene Kühle ser de unge muslimers diskussionslyst på nettet som udtryk for en dobbelthed i deres forhold til den religiøse autoritet:

"Man ser gang på gang, at folk stiller spørgsmål: 'Må jeg det her, og kan det være rigtigt?' Så søger de på nettet og kommer tilbage til diskussionen med noget fra 'den her haditsamling' eller 'den her fatwa', som siger sådan. Selv om de i vid udstrækning diskuterer uden tekstreference, er det i deres egen selvforståelse kun legitimt, hvis man har det et sted fra. Dermed er der en dobbelthed: De diskuterer og fortolker selv, og samtidig er de meget afhængige af at kunne komme med en reference."

Dobbeltheden bliver endnu mere tydelig, når de unge kaster sig ud i det, som Lene Kühle kalder 'Fatwa-shopping':

"Nogle muslimer bliver ved med at afsøge fatwaer, indtil de får et svar, der passer dem," fortæller hun.

De unge muslimer lytter altså fortsat til for eksempel imamer, men autoriteten er 'rykket indenfor', som Lene Kühle udtrykker det.

"Det er ens egen opfattelse af, hvad der er rigtigt og forkert, som ligger til grund for ens handlinger."

Dermed piller Lene Kühle ved opfattelsen af, at unge 'folkekirke-kristne' er i fuld gang med et moderne individualiseringsprojekt, mens unge muslimer bare følger traditionen. Spørgsmålet er, om ikke de unge muslimers diskussionsaktiviteter afspejler nogle af de samme processer, som man ser blandt etnisk danske unge?

"Jo, men jeg tror, at der er stor forskel i sprogbrugen. Noget af det, man taler meget om i forhold til unge muslimer, er, at de bruger religionen til at gøre oprør mod forældrene ved for eksempel at sige, at et tvungent ægteskab er umuslimsk. Eller de kan finde belæg i religionen for, at kvinder skal have indflydelse. Referencen til islam er noget, de har tilfælles med deres forældre, og kan dermed være grundlaget for at bryde ud fra den kulturelt betingede og traditionsbårne autoritet. Så man kan bruge den muslimske tradition som et individualiseringsprojekt, hvis familiefællesskabet bliver for restriktivt."

DEN GODE MUSLIM

Religionens betydning for unge muslimer er også blevet undersøgt i udenlandsk forskning. For eksempel refererer Lene Kühle til et forskningsprojekt fra Belgien, hvor religionsforskeren Nadia Fadil interviewede unge kvindelige muslimer om deres religiøse selvforståelse. De havde en klar og til dels traditionel opfattelse af, hvad en god muslim var. Men når det kom til deres egen praksis, havde de en stor tolerance over for ikke at leve op til de idealer:

"De muslimske kvinder i Nadia Fadils undersøgelse er meget bevidste om, hvad der skal til for at være den gode muslim, men så siger de: 'Det kan jeg ikke lige nu'. Det er også meget den samme situationsetik, som kendetegner de unge folkekirkedanskere."

Med andre ord: Den religiøse autoritet skal efterleves – men kun så vidt de unge selv synes, det er fornuftigt.

JAGTEN PÅ LEGITIMERING

Med alle de mange forskellige bud på det gode liv, som det danske pluralistiske samfund rummer, er traditionen ikke i sig selv en tilstrækkelig begrundelse for ens valg. Men man er nødt til at finde begrundelsen et sted:

"Udgangspunktet for vores forskningsprojekt er, at det her er en ny situation. Selve det at leve i det moderne samfund gør, at man har behov for bevidst at legitimere sine synspunkter," siger Lene Kühle.

Når de unge muslimer så alligevel kan anvende traditionen og de traditionelle autoriteter i deres legitimering, skyldes det særlige forhold i islam. Den muslimske tradition er langt mere pluralistisk end den kristne, fordi man altid har accepteret mange forskellige skoler inden for islam, fortæller Lene Kühle:

"Der er en mangfoldighed og en bred vifte af holdninger. Det gør, at man kan trække på meget. I det muslimske miljø går

man til traditionen for at legitimere de holdninger, man har nu. I kristendommen er der mere en tendens til at se traditionen som noget, der er blevet forvredet eller forløjet."

Populariteten af Da Vinci-mysteriet og tilsvarende bøger viser, ifølge Lene Kühle, tiltrækningskraften i ideen om, at kirken bygger på en løgn. Man er blevet snydt, og der ligger i virkeligheden en dybere sandhed helt på bunden af traditionen.

"Der er altid et behov for at legitimere, hvad man mener, men det foregår helt anderledes inden for folkekirkemiljøet, hvor der er tvivl om, om kirken forvalter traditionen rigtigt. Der er meget lidt af denne type stillen spørgsmål i islam.

Når religiøs fundamentalisme opstår i islam, kan det således godt være udtryk for de samme individualiseringsprocesser og den samme jagt på legitimering, som får kristne danskere til at stille sig skeptiske over for kirkens autoritet, men de tager sig forskelligt ud i de to religioner.

Vores hypotese er, at fundamentalisme på overfladen godt kan bygge på en individualisering under overfladen, men på nogle andre måder. Selv om det handler meget om at bruge referencer til muslimske traditioner for at give en legitimering til det, man siger, så kan der stadig være en individuel stillingtagen. Man følger ikke traditionen blindt."

ETNISK IDENTITET FØR RELIGIØS IDENTITET

Lene Kühle er ikke i tvivl om, at der i Danmark findes grupper med en religiøs identitet, hvor de religiøse autoriteter er langt stærkere end i den kristne folkekirke, men det er ikke kun blandt muslimer.

"På den ene side er der den generelle sociologiske og religionsteoretiske vinkel på sagen. Ifølge den vinkel bliver folk mindre og mindre autoritetstro. Man lytter mere til sit eget hjerte, afviser religiøse autoriteter og påberåber sig ret til at vælge og vrage. På den anden side er der en del af forskningen og den offentlige debat om religion, som lægger vægt på imamer som autoriteter. Ifølge den ene opfattelse er autoriteten flyttet indenfor hos individet, og ifølge den anden er der voksende fanatisme," siger Lene Kühle og uddyber:

"De fleste forskere mener, at udviklingen blandt almindelige folkekirkedanskere går imod en afvisning af kirkens autoritet: Man tror nok på gud, men lytter til 'stemmen inde i' – frem for hvad præsten måtte mene. De fleste vil sige, at muslimerne er anderledes, og at de underlægger sig en religiøs autoritet på en helt anden måde."

Blandt andet Muhammedkrisen, hvor imamer som Abu Laban, Ahmed Akkari og Abdul Wahid Petersen ytrede sig, var, ifølge Lene Kühle, med til at styrke dette billede af islam. Men flere undersøgelser tyder på, at imamernes position i høj grad netop skyldes en fejlsluttelse i det danske samfund og i de danske mediers fokus:

"Man så imamer, som trådte frem og gav udtryk for, at de repræsenterede muslimer, men da Ugebrevet A4 lavede en undersøgelse, viste det sig, at i hvert fald halvdelen af de adspurgte muslimer ikke følte, at de offentlige figurer repræsenterede dem."

Undersøgelsen bekræftede resultaterne i Lene Kühles undersøgelse af moskeer i Danmark – en del af det Danske Pluralisme Projekt på Aarhus Universitet. Projektet har til formål at kortlægge religiøse og spirituelle grupper i Danmark:

"Muslimerne, jeg interviewede, kendte ikke de muslimske personer, som optrådte i medierne. Det skyldes blandt andet, at de fleste muslimer i Danmark er indvandrere fra mange forskellige lande, og hvis man er tyrker, synes man ikke, at en arabisk imam nødvendigvis har noget med en selv at gøre.

Det muslimske miljø er meget opdelt i etniske miljøer, og i de fleste moskeer foregår bønner på det pågældende sprog. Det er meget få moskeer, hvor dansk indgår i fredagsbønnen. Man fulgte ikke så meget med i den offentlige debat og følte heller ikke, at det vedkom en. Den der identitet som muslim i Danmark som en samlet gruppe – den var ikke givet for dem."

AUTORITET PÅ PRØVE

Billedet af den autoritetstro, religiøse muslim dannes også af imamer, der træder frem og ytrer sig om forhold som kvinders påklædning i det offentlige rum eller påbyder muslimske arbejdsløse at afvise et tilbud om job på et svineslagteri, som det skete i Skive i 2003. Religion for muslimer ser ikke ud til at være en privatsag. Lene Kühles erfaring er, at nogle imamer har større autoritet end kristne præster i Danmark, men igen bør dette forhold nuanceres:

"Man skal huske, at der er stor forskel på imamerne. I nogle miljøer har man slet ikke uddannede imamer. Andre er uddannede – for eksempel dem fra Tyrkiet, og de har selvfølgelig noget autoritet, eftersom de bliver udsendt fra hovedkvarteret i Tyrkiet. Men når de kommer til Danmark, er de meget afhængige af deres menighed. Et af de eksempler, jeg stødte på, var en imam, som havde sagt noget grimt om kvinder på arbejdsmarkedet. Menigheden og bestyrelsen blev så sure på ham, at de truede med at kontakte hovedkvarteret og få ham trukket tilbage, hvis han ikke holdt op med at sige det." ■

Af Astrid Illum

LENE KÜHLE

Lene Kühle er lektor, ph.d., cand.mag. i religion, matematik og fysik. Lene Kühle er ansat ved Det Teologiske Fakultet ved Aarhus Universitet. Hun forsker i religion og politik i Danmark, herunder særligt islam. Hendes seneste forskningsprojekt mundede ud i bogen "Moskeer i Danmark - islam og muslimske bedesteder" på forlaget Univers udgivet i 2006.

<http://person.au.dk/da/lk@teo>